प्रदेश लोक सेवा आयोग

गण्डकी प्रदेश

प्रदेश कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगृ. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह तथा स्थानीय कृषि सेवा, पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छः

भाग - १

लिखित परीक्षा (Written Examination):– प्रथम चरण पूर्णाङ्कः-१००

द्वितीय चरण पूर्णाङ्कः-१००

भाग - २

अन्तिम चरण (Final Examination) :– अन्तर्वार्ता पूर्णाङ्कः-३०

<u>लिखित परीक्षा योजना (Written Examination Scheme)</u>

१. लिखित परीक्षाः— प्रथम चरण (First Phase)

<u>तालिका (१)</u>

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली		प्रश्न संख्या × अङ्क	समय
प्रथम	सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन (General Awareness & Public Management)	१००	४०	वस्तुगत (Objective)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (Multiple Choice Questions	२० प्रश्न ×२अङ्क (४० अङ्क)	४५ मिनेट
	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based knowledge)					३० प्रश्न ×२ अङ्क (६० अङ्क)	

२. लिखित परीक्षाः- द्वितीय चरण (Second Phase)

<u>तालिका (२)</u>

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली		प्रश्न संख्या × अङ्क	समय
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based knowledge)	१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर (Short Answer) लामो उत्तर (Long Answer)	१२ प्रश्न × ५ अङ्क (६० अङ्क) ४ प्रश्न × १० अङ्क (४० अङ्क)	२ घण्टा १५ मिनेट

<u>अन्तिम चरण - अन्तर्वार्ता (Interview)</u>

<u>तालिका (३)</u>

विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
अन्तर्वार्ता (Interview)	३०		बोर्ड अन्तर्वार्ता	-

प्रदेश लोक सेवा आयोग

गण्डकी प्रदेश

प्रदेश कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगृ. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह तथा स्थानीय कृषि सेवा, पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्रष्टव्यः

१. यो पाठ्यक्रम योजनालाई **लिखित परीक्षा (प्रथम चरण र द्वितीय चरण) तथा अन्तिम चरण (अन्तर्वार्ता)** गरी दुई भागमा विभाजन गरिएको छ।

२. लिखित परीक्षाको प्रश्नपत्रको माध्यम भाषा पाठ्यक्रमको विषयवस्तु जुन भाषामा छ सोही भाषाको आधारमा नेपाली वा अंग्रेजी मध्ये कुनै एक मात्र भाषा हुनेछ । तर विषयवस्तुलाई स्पष्ट गर्नुपर्ने अवस्थामा दुवै भाषा समेत प्रयोग गर्न सकिने छ ।

३. लिखित परीक्षाको माध्यम नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ ।

४. वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरुको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ। तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन।

५. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरु हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको क्याल्कुलेटर (Calculator) प्रयोग गर्न पाइने छैन।

६. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसंख्या,अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धितपत्र/विषयमा दिईए अनुसार हुनेछ।

७. विषयगत प्रश्न हुने पत्र/विषयका प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरु हुनेछन्। परीक्षार्थीले प्रत्येक खण्डका प्रश्नहरुको उत्तर सोही खण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ।

८. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतकापत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरु परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्क्रममा परेको सम्झनु पर्दछ।

९. **प्रथम चरण (First Phase) को लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरुलाई मात्र द्वितीय चरण (Second Phase) को लिखित परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ।**

१०. लिखित परीक्षाको प्रथम चरण (First Phase) मा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कको **शतप्रतिशत** अङ्क तथा द्वितीय चरण (Second Phase) को प्राप्ताङ्कहरु जोडी कूल अङ्कको आधारमा लिखित परीक्षाको नतिजा प्रकाशित गरिनेछ।

११. लिखित परीक्षामा छनौट भएका उम्मेदवारहरुलाई मात्र अन्तिम चरणको अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ।

१२. लिखित परीक्षा र अन्तिम चरणको अन्तर्वार्ताको कुल अङ्क योगका आधारमा अन्तिम परीक्षाफल प्रकाशित गरिनेछ।

१३. पाठ्यक्रम लागू मितिः - २०८२।०८।०९

प्रदेश लोक सेवा आयोग

गण्डकी प्रदेश

प्रदेश कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगृ. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह तथा स्थानीय कृषि सेवा, पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र **(Paper I) :-**

सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन तथा सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान

भाग-१ **(Part I) :**

सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन

(General Awareness and Public Management)

खण्ड-क **(Section - A) :** (१० प्रश्न×२ अङ्क = २० अङ्क)

१. सामान्य ज्ञान (General Awareness) (२० अङ्क)

१.१ नेपालको भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक स्रोत र साधनहरु

१.२ नेपालको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र सामाजिक अवस्था सम्वन्धी जानकारी

१.३ नेपालको आर्थिक अवस्था र आवधिक योजना र गण्डकी प्रदेशको आवधिक योजना सम्वन्धी जानकारी

१.४ जैविक विविधता, दिगो विकास, वातावरण, प्रदुषण, जलवायु परिवर्तन र जनसंख्या व्यवस्थापन

१.५ मानव जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने विज्ञान र प्रविधिका महत्वपूर्ण उपलब्धिहरु

१.६ जनस्वास्थ्य, रोग, खाद्य र पोषण सम्बन्धी सामान्य जानकारी

१.७ नेपालको संविधान (भाग १ देखि ५ सम्म र अनुसूचीमा भएका व्यवस्थाहरु)

१.८ नेपालमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणाली सम्वन्धी जानकारी

१.९ संयुक्त राष्ट्रसंघ र यसका विशिष्टीकृत संस्था सम्वन्धी जानकारी

१.१० क्षेत्रीय संगठन (सार्क, बिमस्टेक, आसियान र युरोपियन संघ) सम्वन्धी जानकारी

१.११ राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका समसामयिक गतिविधिहरु

१.१२ लैङ्गिक समानता, अपाङ्गता तथा सामाजिक समावेशीकरण (GEDSI) सम्बन्धी सामान्य जानकारी

खण्ड-ख **(Section - B) :** (१० प्रश्न×२ अङ्क = २० अङ्क)

२. सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management) (२० अङ्क)

२.१ कार्यालय व्यवस्थापन (Office Management)

२.१.१ कार्यालय (Office) : परिचय, महत्व, कार्य र प्रकार

२.१.२ सहायक कर्मचारीका कार्य र गुणहरु

२.१.३ कार्यालय स्रोत साधन (Office Resources): परिचय र प्रकार

२.१.४ कार्यालयमा सञ्चारको महत्व, किसिम र साधन

२.१.५ कार्यालय कार्यविधि (Office Procedure) : पत्र व्यवहार (Correspondence), दर्ता र चलानी (Registration & Dispatch), परिपत्र (Circular), फाइलिङ, तोक आदेश (Order), टिप्पणी लेखन र टिप्पणी तयार पार्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु

२.१.६ अभिलेख व्यवस्थापन (Record Management)

२.१.७ सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापन (Public Procurement Management) सम्वन्धी सामान्य जानकारी

२.१.८ कार्यालयमा सूचना प्रविधि (Windows, Word, Excel, PowerPoint, E-Mail, Internet and Social Media) र नवप्रवर्तन (Innovation) सम्बन्धी सामान्य जानकारी

२.२ निजामती सेवा ऐन, गण्डकी प्रदेश निजामती सेवा ऐन, स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन र तत् तत् ऐन बमोजिमका नियमावलीहरुमा भएका देहायका व्यवस्थाहरु

२.२.१ सेवाको गठन, संगठन संरचना, पदपूर्ति गर्ने तरिका र प्रक्रियाहरु

२.२.२ कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, बिदा, विभागीय सजाय र अवकाश

२.२.३ कर्मचारीले पालन गर्नुपर्ने आचरण र कर्तव्यहरु

२.३ मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्‌को कार्यालय सम्बन्धी जानकारी

२.४ स्थानीय सरकार संचालन ऐन, (संशोधन सहित) २०७४

२.५ भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९

२.६ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, लोक सेवा आयोग र प्रदेश लोक सेवा आयोग सम्बन्धी सामान्य जानकारी

२.७ सरकारी बजेट, लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली सम्बन्धी सामान्य जानकारी

२.८ सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, सेवा प्रवाह गर्ने निकाय, तरिका र माध्यमहरु

२.९ सार्वजनिक बडापत्र (Public Charter) : महत्व र आवश्यकता

२.१० व्यवस्थापनको अवधारणा तथा सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, समन्वय, निर्णय प्रक्रिया, उत्प्रेरणा र नेतृत्व सम्वन्धी जानकारी

२.११ मानवीय मूल्य मान्यता (Human Values), नागरिक कर्तव्य र दायित्व तथा अनुशासन

प्रदेश लोक सेवा आयोग

गण्डकी प्रदेश

प्रदेश कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगृ. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह तथा स्थानीय कृषि सेवा, पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

भाग (Part II) :-

सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based - Knowledge)

(३० प्रश्न X २ अङ्क = ६० अङ्क)

१. कृषि सम्वन्धी

१.१ नेपालको संविधानमा कृषि तथा खाद्य सम्वन्धी व्यवस्था

१.२ राष्ट्रिय कृषि नीति, २०६१

१.३ गण्डकी प्रदेशको आवधिक योजनामा कृषि क्षेत्रको प्राथमिकता, लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यक्रम एवं कार्यान्वयन रणनीति

१.४ कृषि विकास रणनीति २०१५-२०३५ र यसका विशेषताहरु

१.५ बीउ बिजनको दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच सन् २०१३ - २०२५

१.६ बीउ बिजन ऐन, २०४५ (पहिलो संशोधन २०६४) र बीउ बिजन नियमावली, २०८१

१.७ गण्डकी प्रदेश बीउ बिजन ऐन, २०८०,

१.८ विरुवा संरक्षण ऐन, २०६४ र विरुवा संरक्षण नियमावली २०६४

१.९ जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन ऐन, २०७६

१.१० गण्डकी प्रदेश जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन ऐन, २०८१

१.११ फलफूल नर्सरी व्यवस्थापन (स्थापना तथा सञ्चालन) निर्देशिका, २०८०

१.१२ संघीयतामा कृषि विकासको लागि विद्यमान सांगठनिक संरचना

१.१३ कृषि विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधार र एकीकृत प्रसार सेवा कार्यक्रम

१.१४ कृषि उत्पादन सामग्रीहरु (बीउ विजन, मल, सिँचाइ, कृषि औजार, रासायनिक र जैविक विषादि, सुक्ष्म खाद्य तत्व तथा हर्मोन) को व्यवस्था र प्रयोग

१.१५ उत्पादित कृषि वस्तुहरुको बजार व्यवस्था, उत्पादन लागत र बिक्रि मूल्य निर्धारण

१.१६ कृषि विकासमा सरकारी, सहकारी, निजी क्षेत्र तथा महिला एवं युवाहरुको भूमिका

१.१७ नेपालको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको योगदान र प्रमुख समस्याहरु

१.१८ कृषि वस्तुहरुको उत्पादनोपरान्त (Post-harvest) हुने क्षति र क्षति कम गर्ने उपायहरु

१.१९ प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन महत्त्व तथा सिद्धान्तहरु

१.२० कृषि क्षेत्रमा बाली वीमा तथा कृषि ऋण सम्वन्धी व्यवस्था

१.२१ कृषि आधुनिकीकरण, व्यवसायीकरण र औद्योगीकरण वारे सामान्य जानकारी

१.२२ प्राकृतिक प्रकोप (बाढी, पहिरो, असिना, तुषारो, खडेरी), जलवायु परिवर्तन (तापक्रम र वर्षा) को असर तथा अनुकुलन र न्यूनीकरणका उपायहरु

१.२३ जलवायु परिवर्तन, कृषि क्षेत्रमा यसका असरहरु

१.२४ कृषि विकासमा ग्रामीण पूर्वाधार (सिंचाइ, कृषि सडक, कोल्डस्टोर, बजार आदि) को महत्व

१.२५ दिगो कृषि विकासका सिद्धान्तहरु

१.२६ संघीयतामा कृषि क्षेत्र एवं कृषि विकास कार्यक्रममा स्थानीय तहहरुको भूमिका

१.२७ खाद्य तथा पोषण सुरक्षा अवधारणा

१.२८ नेपालमा संचालित कृषि परियोजनाहरु र तिनको प्रतिफल

२. बागवानी

२.१ बागवानी (हर्टिकल्चर) को परिभाषा र यसका शाखाहरु

२.२ नेपालमा बागवानी विकासको आवश्यकता सम्भावना, समस्या र चुनौतीहरु

२.३ फलफूल र तरकारी बालीहरुको वर्गीकरण

२.४ नेपालको जलवायु क्षेत्र (Climatic zones) र विभिन्न क्षेत्रमा गरिने फलफूल खेती

२.५ करेसावारी (Kitchen garden), घरबगैंचा (Home garden), कौसी खेती (Roof Top) को महत्व, स्थापना र आवश्यकता

२.६ बगैंचा स्थापनाः जग्गाको तयारी, बगैंचाको रेखाङ्कन, खाडल खन्ने, बोट लगाउने दूरी र तरीका, बार बन्देज तथा वायु अवरोधक प्रणाली

२.७ तरकारी बालीको उत्पादन प्रविधि

- २.७.१ आलु (Potato)
- २.७.२ काउली समूह (Cole crops)
- २.७.३ फल समूह (Fruit vegetables)
- २.७.४ जरे बाली समूह (Root crops)
- २.७.५ गानो बाली समूह (Bulb crops and corms)
- २.७.६ लहरेबाली समूह (Cucurbits)
- २.७.७ सागपात समूह (Leafy vegetables)
- २.७.८ कोशे बाली समूह (Legumes and Pulses)

२.८ फलफूल बोटको प्रसारण

- २.८.१ बीउबाट प्रसारण (Sexual propagation)
- २.८.२ वानस्पतिक प्रसारण (Vegetative propagation): कटिङ्ग, लेयरिङ्ग, ग्राफ्टिङ्ग, बडिङ्ग, तन्तु सम्बर्धन प्रबिधि

२.९ फलफूल, औद्योगिक बाली तथा तरकारीको नर्सरी स्थापना र व्यवस्थापन

२.१० बगैंचाको प्रबन्धः माटोको प्रबन्ध, प्राङ्गारिक तथा रासायनिक मलको प्रयोग विधिहरु, मात्रा, सिंचाइ र निकास, अन्तरबाली, मल्चिङ्ग (छापो), बोर्डो मिश्रण, पेष्ट र पेन्टको प्रयोग विधि

२.११ फलफूल बोटको तालीम र काँटछाँट (Training and pruning) को महत्व र तरीकाहरु

२.१२ फलफूल खेती प्रविधिः नेपालको हावापानी र क्षेत्रानुसार गण्डकी प्रदेशका विभिन्न क्षेत्रमा गरिने प्रमुख फलफूल बालीहरुको खेती प्रविधि (जस्तैः आँप, सुन्तला जात (Citrus), स्याउ, ओखर, केरा आदि)

२.१३ तरकारी खेती बाली पात्रो (Crop Calendar)

२.१४ बेमौसमी तरकारी उत्पादन प्रविधि (प्लाष्टिक घर, ग्रीन हाउस, एग्री नेट हाउसमा खेती समेत)

२.१५ तरकारी बीउ उत्पादन प्रविधिः

- २.१५.१ आलु (Potato)
- २.१५.२ काउली समूह (Cole crops)
- २.१५.३ फल समूह (Fruit vegetables)
- २.१५.४ जरे बाली समूह (Root crops)
- २.१५.५ गानो बाली समूह (Bulb crops and corms)
- २.१५.६ लहरेबाली समूह (Cucurbits)
- २.१५.७ सागपात समूह (Leafy vegetables)
- २.१५.८ कोशे बाली समूह (Legumes and Pulses)

२.१६ बागवानीजन्य बालीहरुको उत्पादनोपरान्त क्षति व्यवस्थापन (उत्पादन लिने उचित समय, फलफूल पकाउने, भण्डारण, सफाइ, छनौट, क्युरिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, मैन लगाउने, उपचार, कोल्ड चेन)

२.१७ फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला बालीका प्रमुख सिफारिस तथा उन्मोचित जातहरु

२.१८ नेपालमा चिया, कफि, अलैचि अदुवा र बेसार खेती प्रविधि

२.१९ नेपालमा बागवानीजन्य उत्पादित वस्तुहरुका मूल्य श्रृङ्खला व्यवस्थापन

२.२० तरकारी बालीमा वर्णशंकर जातहरुको प्रयोग

२.२१ उच्च घनत्व प्रविधिमा आधारित स्याउ खेती प्रविधि (High Density Planting)

२.२२ स्थानीय स्तरमा कफी प्रशोधन प्रविधि

२.२३ नयाँ फलफूल सम्वन्धी सामान्य जानकारी (New and emerging fruits) जस्तै किवी, एभोकाडो, ड्रागनफ्रुट, मेकाडमिया नट

२.२४ पुष्प तथा आलङ्कारिक विरुवा र खेती प्रविधि

३. कृषि प्रसार

३.१ कृषि प्रसार-परिचय, अवधारणा, सिद्धान्त, महत्व र विशेषताहरु

३.२ कृषि प्रसार सेवामा बयस्क शिक्षण र सिकाई प्रक्रिया (Adult Teaching and learning)

३.३ कृषि प्रसार कार्यकर्ता र निजमा हुनुपर्ने गुणहरु

३.४ नेपालमा सञ्चालन भएका विभिन्न कृषि प्रसार पद्धतिहरु

३.५ नेपालमा सञ्चालित विभिन्न कृषि प्रसार तरिकाहरु र तिनीहरुको सञ्चालन विधि

३.६ कृषि प्रसारमा उत्प्रेरणा (Motivation) को भूमिका र महत्व

३.७ अगुवा कृषक तथा कृषक समूहको परिचय, महत्व एवं कृषि प्रसारमा अगुवा कृषकको भूमिका

३.८ कृषक समूह गठन प्रकृया एवं प्रभावकारी परिचालन, कृषक समूह मार्फत कृषि प्रसार कार्य सञ्चालन

३.९ कृषि प्रसारमा स्थानीय नेतृत्वको भूमिका

३.१० Innovation, Diffusion and adopter’s categories.

३.११ कृषि क्षेत्रमा लैङ्गिक अवधारणा

३.१२ कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा श्रव्यदृश्य सामग्री, मोवाइल एप्लिकेशन र किसान कल सेन्टर

३.१३ कृषि तालिम र यसको महत्व तथा कृषक तालिममा आवश्यकता पहिचान

३.१४ प्रभावकारी तालिम सञ्चालनका आधारहरु

३.१५ ग्रामिण क्षेत्रमा पोषण सुधारमा कृषि प्राविधिकको भूमिका

४. बाली विज्ञान

४.१ बाली विज्ञानको परिभाषा र नेपालमा बाली विकासको महत्व

४.२ नेपालमा लगाइने खाद्यान्न, दलहन, तेलहन तथा औद्योगिक बालीहरुको वैज्ञानिक वर्गीकरण र नामाकरण

४.३ बाली उत्पादनमा मलखादको प्रयोग र एकिकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन

४.४ सिंचाई तथा निकास ब्यबस्थापन

४.५ नेपालको विभिन्न आवहवाका लागि विगत पाँच वर्षमा सिफारीस गरिएका धान, मकै, गहुँ, कोदो, जौ, फापर, ऊखु, मुसुरो र तोरी बालीका जात र तिनीहरुको पाक्ने अवधि, सरदर उत्पादन क्षमता, सिफारिस क्षेत्र र मुख्य विशेषताहरु

४.६ बीउ उत्पादनका सिद्धान्तहरू

४.७ बीउको परिभाषा, प्रमाणीकरण र यर्थाथ संकेतपत्र पद्धतीअनुसार बीउको पुस्ताहरुको नाम एवम् पुस्ता जनाउने ट्यागको रङ्ग

४.८ गुणस्तरीय बीउ उत्पादन, परिक्षण र उत्पादनोपरान्त गुणस्तर कायम राख्न अपनाउनुपर्ने विधिहरु

४.९ प्रमुख खाद्यान्न दलहन तेलहन, नगदे तथा औधोगिक बालीहरुको उन्नत खेती प्रविधि

४.१० गण्डकी प्रदेशका विभिन्न क्षेत्रमा प्रचलित बालीचक्र तिनको महत्व, उदहारण र संकेत चिन्ह

४.११ बाली सघनता तथा बाली प्रणाली

४.१२ सामुदायिक वीउ बैंकको आवश्यकता र महत्त्व

४.१३ रैथाने बालीको महत्व र गण्डकी प्रदेशमा खेती भैरहेका प्रमुख रैथाने बाली तथा जातीहरु

४.१४ बिउ दर मात्रा निकाल्ने तरिका

४.१५ भण्डारण व्यवस्थापन

५. बाली संरक्षण

५.१ नेपालका प्रमुख खाद्यान्न, नगदे, तरकारी एवं फलफूल बालीका प्रमुख रोग, किरा, मुसा एवं झारपातको नाम, पहिचान, नोक्सानी, लक्षण र रोकथाम प्रविधि

५.२ एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (Integrated pest management) परिचय, सिद्धान्त र महत्व, कृषक पाठशाला तरीका र भूमिका
५.३ उत्पादनोपरान्तको रोग किरा व्यवस्थापनको महत्व र यस क्षेत्रमा उपलव्ध प्रविधिहरु
५.४ बाली संरक्षण प्रयोगशाला निदान सेवाका लागि प्रयोग हुने सामान्य विधिहरु
५.५ रोग, किरा एवं झारपात तथा यिनको प्राकृतिक शत्रुहरु (मित्रजीव) जानकारी र उपयोगिता
५.६ मौरी पालन, रेशम किरा पालन तथा किम्बु खेतीको उन्नत प्रविधि
५.७ नेपालमा खेती गरिएका च्याउका प्रजाती र कन्ये, गोब्रे, सिताके/मृगे लगायतका च्याउ खेती प्रविधि
५.८ रोग किरा व्यवस्थापनमा Plant quarantine को भूमिका
५.९ नेपालमा पञ्जिकृत र प्रतिबन्ध गरिएका विषादीहरु, विषादीको सुरक्षित प्रयोग, प्रतिक्षा अवधि र विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण
५.१० जैविक, वानस्पतिक तथा रासायनिक विधिबाट बाली संरक्षण
५.११ स्थानीय स्तरमा (कृषकस्तर/परम्परागत) बाली संरक्षण प्रविधि
५.१२ विषादीका प्रकार र विषादीको मात्रा निकाल्ने तरीका (Pesticide Calculation)
५.१३ बोर्डो मिश्रण, पेष्ट र पेन्ट तयार गर्ने तरिका र प्रयोग विधी
५.१४ बाली उपचार शिविर तथा यसको महत्व

६. कृषि अर्थशास्त्र

६.१ कृषि अर्थशास्त्रको परिचय र कृषि विकासमा यसको महत्व
६.२ योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन
६.३ माग तथा आपूर्तिको परिचय र नियम
६.४ कृषि विकासमा कृषि बजार सूचना प्रणाली तथा बजारको महत्व
६.५ फार्मगेट, थोक तथा खुद्रा मुल्यको अवधारणा
६.६ समूह बजार, हाट बजार, सहकारी बजारको परिचय, वर्तमान स्थिति र कृषि विकासमा यसको महत्व
६.७ बजारमुखी कृषि उत्पादन योजनाको अवधारणा
६.८ उत्पादन लागतको परिचय र तुलनात्मक लाभका बालीहरुको पहिचानमा यसको भूमिका
६.९ कृषि तथ्यांक संकलन, प्रशोधन तथा टेबुलेशन
६.१० प्राथमिक तथ्यांक (Primary data) र सहायक तथ्यांक (Secondary data) को परिचय तथा श्रोतहरु एवं तथ्यांक संकलन गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु
६.११ क्रप कटिङ्ग र यसको महत्व तथा उत्पादन अनुमान
६.१२ कृषि उद्यम (Agri-business) को परिचय र नेपालमा यसका सम्भावनाहरु
६.१३ नेपालमा वस्तुगत कृषि उपजहरुको बजार प्रणाली बारे जानकारी
६.१४ व्यावसायीक कृषि योजना तथा कृषि वस्तुमा मूल्य श्रृंखला विकासको परिचय तथा महत्व
६.१५ न्युनतम समर्थन मूल्य

७. माटो व्यवस्थापन

७.१ माटोको परिभाषा, माटो निर्माणको प्रक्रिया र नेपालको माटो वारे संक्षिप्त जानकारी
७.२ माटोका गुणहरु
  ७.२.१ भौतिक गुण - माटोको बनोट, बुनोट, घनत्व, रंग, माटोका पानी धारण गर्ने क्षमता
  ७.२.२ रसायनिक गुण - माटोको प्रतिक्रिया (पि.एच.)
  ७.२.३ जैविक गुण - राईजोबियम र एजोटोव्याक्टर र ब्ल्यू ग्रीन अल्गी, प्रांगारिक पदार्थ र यसको महत्व, कार्बन, नाईट्रोजन अनुपात
  ७.२.४ माटो अम्लीय र क्षारीय हुनुको कारण तथा सुधार

७.३ बिरुवालाई आवश्यक निम्न खाद्यतत्वहरुको काम र यिनको कमी हुँदा देखिने लक्षण र रोकथामका उपायहरु

- ७.३.१ प्राथमिक तत्वहरु - नाईट्रोजन, फस्फोरस र पोटास
- ७.३.२ माध्यामिक तत्वहरु - क्यालि्सयम, म्याग्नेसियम र गन्धक
- ७.३.३ सूक्ष्मतत्वहरु - फलाम, तामा, जस्ता, म्याग्नेज, मोलिवडेनम, सुहाग (बोरोन) र क्लोरिन

७.४ मल, मलखाद र माटो सुधारक

- ७.४.१ प्रांगारिक मलहरु (कम्पोष्ट मल, गोठेमल, भर्मिकम्पोष्ट, सूक्ष्म जैविक मल, कुखुराको मल, हरियो मल, बायोचर, बायोग्याँस लेदोको मल)
- ७.४.२ रसायनिक मलहरु (नाइट्रोजनयुक्त, फस्फोरसयुक्त, पोटासयुक्त, मिश्रित र यौगिक, सहायक खाद्य तत्वयुक्त, सूक्ष्म तत्वयुक्त)
- ७.४.३ मलखादको मात्रा निकाल्ने तरिका
- ७.४.४ मलको प्रकृति, प्रयोग समय र प्रयोग गर्ने तरिकाहरु

७.५ माटो जाँच सेवाः

- ७.५.१ माटोको नमूना लिने तरिकाः किन, कहिले र कसरी
- ७.५.२ माटो जाँचको लागि माटोको तयारी
- ७.५.३ Kit box बाट नाईट्रोजन, फस्फोरस, पोटास तथा पि.एच. पत्ता लगाउने तरिका
- ७.५.४ माटो जाँचपछि मल, मलखाद र माटो सुधारकको सिफारिस

७.६ माटो शिविर र यसको महत्व, घुम्ती माटो परीक्षण प्रयोगशालावाट माटो जाँच

७.७ माटोको उर्वराशक्ति व्यवस्थापन

७.८ भू-क्षय (Soil erosion) र यसको कारण, प्रकार तथा व्यवस्थापन

७.९ एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन

७.१० Digital Soil Map बारे जानकारी

७.११ प्राङ्गारीक तथा जिवाणु मल निर्देशिका, २०७८

प्रथम पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरु सोधिने छ ।

प्रथम पत्र (वस्तुगत)					
भाग	खण्ड	विषयबस्तु	परीक्षा प्रणाली	अङ्कभार	प्रश्न संख्या × अङ्क
I	(A)	सामान्य ज्ञान (General Awareness)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	२०	१० प्रश्न × २ अङ्क = २०
	(B)	सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management)		२०	१० प्रश्न × २ अङ्क = २०
II	-	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based -knowledge)		६०	३० प्रश्न × २ अङ्क = ६०

प्रथम पत्रको भाग (Part II) सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job based -knowledge) को पाठ्यक्रमका एकाइबाट परीक्षामा यथासम्भव देहाय बमोजिम प्रश्नहरु सोधिने छ ।

पाठ्यक्रमका एकाइ	1	2	3	4	5	6	7
प्रश्न संख्या	3	5	4	5	5	3	5

प्रदेश लोक सेवा आयोग

गण्डकी प्रदेश

प्रदेश कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एग्.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह तथा स्थानीय कृषि सेवा, पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र **(Paper II) :-**

<u>सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान **(Job Based -Knowledge)**</u>

खण्ड **(Section) (A) : -** ५० अङ्क

१. कृषि सम्वन्धी

१.१ नेपालको संविधानमा कृषि तथा खाद्य सम्वन्धी व्यवस्था

१.२ राष्ट्रिय कृषि नीति, २०६१

१.३ गण्डकी प्रदेशको आवधिक योजनामा कृषि क्षेत्रको प्राथमिकता, लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यक्रम एवं कार्यान्वयन रणनीति

१.४ कृषि विकास रणनीति २०१५-२०३५ र यसका विशेषताहरु

१.५ बीउ बिजनको दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच सन् २०१३ - २०२५

१.६ बीउ बिजन ऐन, २०४५ (पहिलो संशोधन २०६४) र बीउ बिजन नियमावली, २०८१

१.७ गण्डकी प्रदेश बीउ बिजन ऐन, २०८०,

१.८ विरुवा संरक्षण ऐन, २०६४ र विरुवा संरक्षण नियमावली २०६४

१.९ जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन ऐन, २०७६

१.१० गण्डकी प्रदेश जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन ऐन, २०८१

१.११ फलफूल नर्सरी व्यवस्थापन (स्थापना तथा सञ्चालन) निर्देशिका, २०८०

१.१२ संघीयतामा कृषि विकासको लागि विद्यमान सांगठनिक संरचना

१.१३ कृषि विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधार र एकीकृत प्रसार सेवा कार्यक्रम

१.१४ कृषि उत्पादन सामग्रीहरु (बीउ विजन, मल, सिँचाइ, कृषि औजार, रासायनिक र जैविक विषादि, सुक्ष्म खाद्य तत्व तथा हर्मोन) को व्यवस्था र प्रयोग

१.१५ उत्पादित कृषि वस्तुहरुको बजार व्यवस्था, उत्पादन लागत र बिक्रि मूल्य निर्धारण

१.१६ कृषि विकासमा सरकारी, सहकारी, निजी क्षेत्र तथा महिला एवं युवाहरुको भूमिका

१.१७ नेपालको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको योगदान र प्रमुख समस्याहरु

१.१८ कृषि वस्तुहरुको उत्पादनोपरान्त (Post-harvest) हुने क्षति र क्षति कम गर्ने उपायहरु

१.१९ प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन महत्त्व तथा सिद्धान्तहरु

१.२० कृषि क्षेत्रमा बाली बीमा तथा कृषि ऋण सम्वन्धी व्यवस्था

१.२१ कृषि आधुनिकीकरण, व्यवसायीकरण र औद्योगीकरण वारे सामान्य जानकारी

१.२२ प्राकृतिक प्रकोप (बाढी, पहिरो, असिना, तुषारो, खडेरी), जलवायु परिवर्तन (तापक्रम र वर्षा) को असर तथा अनुकुलन र न्यूनीकरणका उपायहरु

१.२३ जलवायु परिवर्तन, कृषि क्षेत्रमा यसका असरहरु

१.२४ कृषि विकासमा ग्रामीण पूर्वाधार (सिंचाइ, कृषि सडक, कोल्डस्टोर, बजार आदि) को महत्व

१.२५ दिगो कृषि विकासका सिद्धान्तहरु

१.२६ संघीयतामा कृषि क्षेत्र एवं कृषि विकास कार्यक्रममा स्थानीय तहहरुको भूमिका

१.२७ खाद्य तथा पोषण सुरक्षा अवधारणा

१.२८ नेपालमा संचालित कृषि परियोजनाहरु र तिनको प्रतिफल

२. बागवानी

२.१ बागवानी (हर्टिकल्चर) को परिभाषा र यसका शाखाहरु

२.२ नेपालमा बागवानी विकासको आवश्यकता सम्भावना, समस्या र चुनौतीहरु

२.३ फलफूल र तरकारी बालीहरुको वर्गीकरण

२.४ नेपालको जलवायु क्षेत्र (Climatic zones) र विभिन्न क्षेत्रमा गरिने फलफूल खेती

२.५ करेसावारी (Kitchen garden), घरबगैंचा (Home garden), कौसी खेती (Roof Top) को महत्व, स्थापना र आवश्यकता

२.६ बगैंचा स्थापनाः जग्गाको तयारी, बगैंचाको रेखाङ्कन, खाडल खन्ने, बोट लगाउने दूरी र तरीका, बार बन्देज तथा वायु अवरोधक प्रणाली

२.७ तरकारी बालीको उत्पादन प्रविधि

- २.७.१ आलु (Potato)
- २.७.२ काउली समूह (Cole crops)
- २.७.३ फल समूह (Fruit vegetables)
- २.७.४ जरे बाली समूह (Root crops)
- २.७.५ गानो बाली समूह (Bulb crops and corms)
- २.७.६ लहरेबाली समूह (Cucurbits)
- २.७.७ सागपात समूह (Leafy vegetables)
- २.७.८ कोशे बाली समूह (Legumes and Pulses)

२.८ फलफूल बोटको प्रसारण

- २.८.१ बीउबाट प्रसारण (Sexual propagation)
- २.८.२ वानस्पतिक प्रसारण (Vegetative propagation): कटिङ्ग, लेयरिङ्ग, ग्राफ्टिङ्ग, बडिङ्ग, तन्तु सम्बर्धन प्रबिधि

२.९ फलफूल, औद्योगिक बाली तथा तरकारीको नर्सरी स्थापना र व्यवस्थापन

२.१० बगैंचाको प्रबन्धः माटोको प्रबन्ध, प्राङ्गारिक तथा रासायनिक मलको प्रयोग विधिहरु, मात्रा, सिंचाइ र निकास, अन्तरबाली, मल्चिङ्ग (छापो), बोर्डो मिश्रण, पेष्ट र पेन्टको प्रयोग विधि

२.११ फलफूल बोटको तालीम र काँटछाँट (Training and pruning) को महत्व र तरीकाहरु

२.१२ फलफूल खेती प्रविधिः नेपालको हावापानी र क्षेत्रानुसार गण्डकी प्रदेशका विभिन्न क्षेत्रमा गरिने प्रमुख फलफूल बालीहरुको खेती प्रविधि (जस्तैः आँप, सुन्तला जात (Citrus), स्याउ, ओखर, केरा आदि)

२.१३ तरकारी खेती बाली पात्रो (Crop Calendar)

२.१४ बेमौसमी तरकारी उत्पादन प्रविधि (प्लाष्टिक घर, ग्रीन हाउस, एग्री नेट हाउसमा खेती समेत)

२.१५ तरकारी बीउ उत्पादन प्रविधिः

- २.१५.१ आलु (Potato)
- २.१५.२ काउली समूह (Cole crops)
- २.१५.३ फल समूह (Fruit vegetables)
- २.१५.४ जरे बाली समूह (Root crops)
- २.१५.५ गानो बाली समूह (Bulb crops and corms)
- २.१५.६ लहरेबाली समूह (Cucurbits)
- २.१५.७ सागपात समूह (Leafy vegetables)
- २.१५.८ कोशे बाली समूह (Legumes and Pulses)

२.१६ बागवानीजन्य बालीहरुको उत्पादनोपरान्त क्षति व्यवस्थापन (उत्पादन लिने उचित समय, फलफूल पकाउने, भण्डारण, सफाइ, छनौट, क्युरिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, मैन लगाउने, उपचार, कोल्ड चेन)

२.१७ फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला बालीका प्रमुख सिफारिस तथा उन्मोचित जातहरु

२.१८ नेपालमा चिया, कफि, अलैचि अदुवा र बेसार खेती प्रविधि

२.१९ नेपालमा बागवानीजन्य उत्पादित वस्तुहरुका मूल्य श्रृङ्खला व्यवस्थापन

२.२० तरकारी बालीमा वर्णशंकर जातहरुको प्रयोग

२.२१ उच्च घनत्व प्रविधिमा आधारित स्याउ खेती प्रविधि (High Density Planting)

२.२२ स्थानीय स्तरमा कफी प्रशोधन प्रविधि
२.२३ नयाँ फलफूल सम्वन्धी सामान्य जानकारी (New and emerging fruits) जस्तै किवी, एभोकाडो, ड्रागनफ्रुट, मेकाडमिया नट
२.२४ पुष्प तथा आलङ्कारिक विरुवा र खेती प्रविधि

३. कृषि प्रसार

३.१ कृषि प्रसार-परिचय, अवधारणा, सिद्धान्त, महत्व र विशेषताहरु
३.२ कृषि प्रसार सेवामा बयस्क शिक्षण र सिकाई प्रक्रिया (Adult Teaching and learning)
३.३ कृषि प्रसार कार्यकर्ता र निजमा हुनुपर्ने गुणहरु
३.४ नेपालमा सञ्चालन भएका विभिन्न कृषि प्रसार पद्धतिहरु
३.५ नेपालमा सञ्चालित विभिन्न कृषि प्रसार तरिकाहरु र तिनीहरुको सञ्चालन विधि
३.६ कृषि प्रसारमा उत्प्रेरणा (Motivation) को भूमिका र महत्व
३.७ अगुवा कृषक तथा कृषक समूहको परिचय, महत्व एवं कृषि प्रसारमा अगुवा कृषकको भूमिका
३.८ कृषक समूह गठन प्रकृया एवं प्रभावकारी परिचालन, कृषक समूह मार्फत कृषि प्रसार कार्य सञ्चालन
३.९ कृषि प्रसारमा स्थानीय नेतृत्वको भूमिका
३.१० Innovation, Diffusion and adopter's categories.
३.११ कृषि क्षेत्रमा लैङ्गिक अवधारणा
३.१२ कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा श्रव्यदृश्य सामग्री, मोवाइल एप्लिकेशन र किसान कल सेन्टर
३.१३ कृषि तालिम र यसको महत्व तथा कृषक तालिममा आवश्यकता पहिचान
३.१४ प्रभावकारी तालिम सञ्चालनका आधारहरु
३.१५ ग्रामिण क्षेत्रमा पोषण सुधारमा कृषि प्राविधिकको भूमिका

खण्ड- ख **(Section- B) :** -५० अङ्क

४. बाली विज्ञान

४.१ बाली विज्ञानको परिभाषा र नेपालमा बाली विकासको महत्व
४.२ नेपालमा लगाइने खाद्यान्न, दलहन, तेलहन तथा औद्योगिक बालीहरुको वैज्ञानिक वर्गीकरण र नामाकरण
४.३ बाली उत्पादनमा मलखादको प्रयोग र एकिकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन
४.४ सिंचाई तथा निकास ब्यबस्थापन
४.५ नेपालको विभिन्न आवहवाका लागि विगत पाँच वर्षमा सिफारीस गरिएका धान, मकै, गहुँ, कोदो, जौ, फापर, ऊखु, मुसुरो र तोरी बालीका जात र तिनीहरुको पाक्ने अवधि, सरदर उत्पादन क्षमता, सिफारिस क्षेत्र र मुख्य विशेषताहरु
४.६ बीउ उत्पादनका सिद्धान्तहरू
४.७ बीउको परिभाषा, प्रमाणीकरण र यर्थाथ संकेतपत्र पद्धतीअनुसार बीउको पुस्ताहरुको नाम एवम् पुस्ता जनाउने ट्यागको रङ्ग
४.८ गुणस्तरीय बीउ उत्पादन, परिक्षण र उत्पादनोपरान्त गुणस्तर कायम राख्न अपनाउनुपर्ने विधिहरु
४.९ प्रमुख खाद्यान्न दलहन तेलहन, नगदे तथा औधोगिक बालीहरुको उन्नत खेती प्रविधि
४.१० गण्डकी प्रदेशका विभिन्न क्षेत्रमा प्रचलित बालीचक्र तिनको महत्व, उदहारण र संकेत चिन्ह
४.११ बाली सघनता तथा बाली प्रणाली
४.१२ सामुदायिक वीउ बैंकको आवश्यकता र महत्त्व
४.१३ रैथाने बालीको महत्व र गण्डकी प्रदेशमा खेती भैरहेका प्रमुख रैथाने बाली तथा जातीहरु
४.१४ बिउ दर मात्रा निकाल्ने तरिका
४.१५ भण्डारण व्यवस्थापन

५. बाली संरक्षण

५.१ नेपालका प्रमुख खाद्यान्न, नगदे, तरकारी एवं फलफूल बालीका प्रमुख रोग, किरा, मुसा एवं झारपातको नाम, पहिचान, नोक्सानी, लक्षण र रोकथाम प्रविधि

५.२ एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (Integrated pest management) परिचय, सिद्धान्त र महत्व, कृषक पाठशाला तरीका र भूमिका

५.३ उत्पादनोपरान्तको रोग किरा व्यवस्थापनको महत्व र यस क्षेत्रमा उपलब्ध प्रविधिहरु

५.४ बाली संरक्षण प्रयोगशाला निदान सेवाका लागि प्रयोग हुने सामान्य विधिहरु

५.५ रोग, किरा एवं झारपात तथा यिनको प्राकृतिक शत्रुहरु (मित्रजीव) जानकारी र उपयोगिता

५.६ मौरी पालन, रेशम किरा पालन तथा किम्वु खेतीको उन्नत प्रविधि

५.७ नेपालमा खेती गरिएका च्याउका प्रजाती र कन्ये, गोब्रे, सिताके/मृगे लगायतका च्याउ खेती प्रविधि

५.८ रोग किरा व्यवस्थापनमा Plant quarantine को भूमिका

५.९ नेपालमा पञ्जिकृत र प्रतिबन्ध गरिएका विषादीहरु, विषादीको सुरक्षित प्रयोग, प्रतिक्षा अवधि र विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण

५.१० जैविक, वानस्पतिक तथा रासायनिक विधिबाट बाली संरक्षण

५.११ स्थानीय स्तरमा (कृषकस्तर/परम्परागत) बाली संरक्षण प्रविधि

५.१२ विषादीका प्रकार र विषादीको मात्रा निकाल्ने तरीका (Pesticide Calculation)

५.१३ बोर्डो मिश्रण, पेष्ट र पेन्ट तयार गर्ने तरिका र प्रयोग विधी

५.१४ बाली उपचार शिविर तथा यसको महत्व

६. कृषि अर्थशास्त्र

६.१ कृषि अर्थशास्त्रको परिचय र कृषि विकासमा यसको महत्व

६.२ योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन

६.३ माग तथा आपूर्तिको परिचय र नियम

६.४ कृषि विकासमा कृषि बजार सूचना प्रणाली तथा बजारको महत्व

६.५ फार्मगेट, थोक तथा खुद्रा मुल्यको अवधारणा

६.६ समूह बजार, हाट बजार, सहकारी बजारको परिचय, वर्तमान स्थिति र कृषि विकासमा यसको महत्व

६.७ बजारमुखी कृषि उत्पादन योजनाको अवधारणा

६.८ उत्पादन लागतको परिचय र तुलनात्मक लाभका बालीहरुको पहिचानमा यसको भूमिका

६.९ कृषि तथ्यांक संकलन, प्रशोधन तथा टेबुलेशन

६.१० प्राथमिक तथ्यांक (Primary data) र सहायक तथ्यांक (Secondary data) को परिचय तथा श्रोतहरु एवं तथ्यांक संकलन गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु

६.११ क्रप कटिङ्ग र यसको महत्व तथा उत्पादन अनुमान

६.१२ कृषि उद्यम (Agri-business) को परिचय र नेपालमा यसका सम्भावनाहरु

६.१३ नेपालमा वस्तुगत कृषि उपजहरुको बजार प्रणाली बारे जानकारी

६.१४ व्यावसायीक कृषि योजना तथा कृषि वस्तुमा मूल्य श्रृंखला विकासको परिचय तथा महत्व

६.१५ न्युनतम समर्थन मूल्य

७. माटो व्यवस्थापन

७.१ माटोको परिभाषा, माटो निर्माणको प्रक्रिया र नेपालको माटो वारे संक्षिप्त जानकारी

७.२ माटोका गुणहरु

७.२.१ भौतिक गुण - माटोको बनोट, बुनोट, घनत्व, रंग, माटोका पानी धारण गर्ने क्षमता

७.२.२ रसायनिक गुण - माटोको प्रतिक्रिया (पि.एच.)

७.२.३ जैविक गुण - राईजोबियम र एजोटोव्याक्टर र ब्ल्यू ग्रीन अल्गी, प्रांगारिक पदार्थ र यसको महत्व, कार्बन, नाईट्रोजन अनुपात

७.२.४ माटो अम्लीय र क्षारीय हुनुको कारण तथा सुधार

७.३ बिरुवालाई आवश्यक निम्न खाद्यतत्वहरुको काम र यिनको कमी हुँदा देखिने लक्षण र रोकथामका उपायहरु

७.३.१ प्राथमिक तत्वहरु - नाईट्रोजन, फस्फोरस र पोटास

७.३.२ माध्यामिक तत्वहरु - क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र गन्धक

७.३.३ सूक्ष्मतत्वहरु - फलाम, तामा, जस्ता, म्याग्नेज, मोलिवडेनम, सुहाग (बोरोन) र क्लोरिन

७.४ मल, मलखाद र माटो सुधारक

७.४.१ प्रांगारिक मलहरु (कम्पोष्ट मल, गोठेमल, भर्मिकम्पोष्ट, सूक्ष्म जैविक मल, कुखुराको मल, हरियो मल, बायोचर, बायोग्याँस लेदोको मल)

७.४.२ रसायनिक मलहरु (नाइट्रोजनयुक्त, फस्फोरसयुक्त, पोटासयुक्त, मिश्रित र यौगिक, सहायक खाद्य तत्वयुक्त, सूक्ष्म तत्वयुक्त)

७.४.३ मलखादको मात्रा निकाल्ने तरिका

७.४.४ मलको प्रकृति, प्रयोग समय र प्रयोग गर्ने तरिकाहरु

७.५ माटो जाँच सेवाः

७.५.१ माटोको नमूना लिने तरिकाः किन, कहिले र कसरी

७.५.२ माटो जाँचको लागि माटोको तयारी

७.५.३ Kit box बाट नाईट्रोजन, फस्फोरस, पोटास तथा पि.एच. पत्ता लगाउने तरिका

७.५.४ माटो जाँचपछि मल, मलखाद र माटो सुधारकको सिफारिस

७.६ माटो शिविर र यसको महत्व, घुम्ती माटो परीक्षण प्रयोगशालावाट माटो जाँच

७.७ माटोको उर्वराशक्ति व्यवस्थापन

७.८ भू-क्षय (Soil erosion) र यसको कारण, प्रकार तथा व्यवस्थापन

७.९ एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन

७.१० Digital Soil Map बारे जानकारी

७.११ प्राङ्गारीक तथा जिवाणु मल निर्देशिका, २०७८

द्वितीय पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरु सोधिनेछ ।

द्वितीय पत्र (विषयगत)					
पत्र	विषय	खण्ड	अङ्कभार	छोटो उत्तर	लामो उत्तर
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based-Knowledge)	**(A)**	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०
		(B)	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०

खण्ड	छोटो उत्तर **Section** A			छोटो उत्तर **Section B**				लामो उत्तर Section	
पाठ्यक्रमका एकाइ	1	2	3	4	5	6	7	A	B

प्रश्न संख्या	2	2	2	2	2	1	1	2	2